

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У роботі висвітлено результати теоретичного аналізу проблеми адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. Наголошено на полідетермінованості процесу пристосування студентів першого курсу до нового соціального статусу студента та впливі рівня адаптованості на успішність фахового навчання і професійного становлення особистості. Проаналізовано результати констатувального дослідження впливу мотивів вступу та фахового навчання першокурсників на рівень їх адаптованості й дезадаптованості. Розкрито зміст рефлексії студентами першого курсу труднощів їх пристосування до навчання у вищій школі.

Ключові слова: адаптація, адаптованість, адаптація першокурсників, дезадаптованість, мотиви навчання, студенти, фахове навчання.

© Столярчук О.А., 2016

Вступ. У процесі професійного становлення особистості вагому роль відіграє етап фахового навчання. Вступ молоді людини у ВНЗ супроводжується значною перебудовою діяльності, трансформацією цінностей та «Я-концепції», що потребує адаптивних процесів. Водночас успішність пристосування особистості до нового соціального статусу студента впливає на ефективність її входження у професію. Явище адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ вивчали багато вітчизняних учених, зокрема І. Бондаренко, О. Борисенко, Ю. Бохонкова, О. Васильченко, Н. Герасімова, В. Демченко, Г. Дубчак, Н. Жигайло, П. Зільберман, О. Кокун, С. Кулик, Л. Литвинова, О. Мороз, А. Скрипко, В. Сорочинська та ін. Науковці дослідили питання впливу низки внутрішніх і зовнішніх чинників професіоналізації особистості студента першого курсу на успішність його адаптації, також у фокус досліджень потрапили питання критеріїв, рівнів і показників адаптованості першокурсників до умов навчання у ВНЗ. Однак недостатньо вивченою залишається проблема рефлексії студентами успішності власної адаптації та її внутрішньої, особистісної детермінованості, що і стало предметом нашого дослідження.

Метою статті є висвітлення результатів теоретичного аналізу та практичного дослідження внутрішніх чинників і рефлексії показників адаптації першокурсників до умов навчання у вищій школі.

Адаптація студента до умов навчання у вищій школі як психологічна проблема. Необхідність адаптації першокурсника пов'язана з різкою зміною його соціальної ситуації розвитку та переходом до нового статусу студента, що внаслідок формування й опрідметнення професій-

них намірів започатковує професіогенез особистості.

За базове тлумачення ключової дефініції дослідження обрано визначення В. Демченко, яка стверджує, що адаптація студентів до вищого навчального закладу — це складний багатоплановий психолого-педагогічний процес, який включає не тільки пристосування особистості до умов вищого навчального закладу як до тимчасового специфічного середовища (до нових методів навчання і норм студентського колективу), але і входження у спеціальність (оволодіння нормами і функціями своєї майбутньої професійної діяльності), що у значній мірі визначає формування їхніх ідеалів, цінностей, особистісних якостей, а також професійний успіх у майбутньому (Демченко В.А., 2006, с. 4). Цю думку підтримує й українська вчена Л. Литвинова, яка слушно зазначає, що індивідуальний рівень адаптованості суб'єкта до оволодіння новою життєвою ситуацією постає одним з вагомих чинників становлення і розвитку здатності до ефективного виконання учбово-професійної діяльності, особливостей її перебігу і результативності (Литвинова Л.В., 2004, с. 14).

Адаптація розгортається на підґрунті нової соціальної ситуації розвитку першокурсника. Змістом адаптації стає руйнування раніше сформованих стереотипів і напрацювання нових когнітивних та поведінкових схем. Якщо це відбувається повільно, неефективно, складається типовий сценарій для розгортання кризи. Ситуація ускладнюється й необхідністю проходження першокурсником різних форм адаптації. Науково утвердженим вважається виокремлення українським вченим О. Морозом таких форм

адаптації студентів першого курсу до навчання у ВНЗ:

— формальна адаптація, що проявляється у пристосуванні до умов навчального закладу, структури вищої школи взагалі, вимог, які постають перед студентом;

— соціально-психологічна адаптація як процес внутрішньої інтеграції студентської академічної групи, пристосування до нового соціального оточення, різкий перехід юнака до самостійного життя;

— дидактична адаптація, яка пов'язана з опануванням першокурсником нових методів і змісту навчально-професійної діяльності;

— особистісно-психологічна адаптація, що зумовлює прийняття молодою людиною своєї нової соціальної позиції студента й опанування роллю майбутнього фахівця (Мороз О.Г., 1983, с. 219).

Розглядаючи адаптацію як ступеневий процес професійного становлення, Н. Герасімова вважає, що перший етап адаптації (професійне самовизначення молоді) припадає на перший рік навчання у ВНЗ. Його мета — пробудити у студентів інтерес до себе, до своїх однокурсників як до цікавих об'єктів для вивчення та спостереження, пристосування до нових форм і методів навчальної діяльності. Особливого значення на цьому етапі набуває робота кураторів груп, які організують індивідуальні бесіди, консультації із самовивчення і самовиховання. У результаті такої роботи поліпшуються міжособистісні контакти, встановлюються довірливі стосунки у групі, багато студентів починають займатися самовихованням, зменшується кількість зривів на першій сесії (Герасімова Н.Є., 2004, с. 44).

Залежно від активності студента психологи Л. Подоляк та В. Юрченко розрізняють два типи його адаптивного процесу: 1) активне адаптування; 2) пасивне, конформне прийняття цілей і цінностей нової соціальної групи.

Залежно від швидкості адаптації та її результатів вищеназвані вчені розрізняють такі типи адаптації студента:

1 тип — студент, який легко адаптується до нових умов, швидко виробляє стратегію своєї поведінки, легко входить у колектив; поведінка емоційно стійка, неконфліктна;

2 тип — студент, адаптація якого цілком залежить від середовища й соціального оточення. Трапляються ускладнення і в організації своєї роботи, і в режимі праці, і у спілкуванні. Важлива допомога, зовнішній контроль і підтримка;

3 тип — студент, який важко адаптується через свої індивідуальні особливості. Поведінка його деструктивна, конфліктна, емоційно нестійка, з неадекватною реакцією на вимоги та умови навчання (Подоляк Л.Г., Юрченко В.І., 2008, с. 65).

По суті, третій тип студентів переживає кризу адаптації, конструктивне подолання якої передбачає активізацію його внутрішніх ресурсів, рефлексію змісту та причин кризи, гармонізацію особистісного та професійного розвитку.

Аналіз результатів емпіричного дослідження адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. У нашому дослідженні були використані такі діагностичні засоби: опитувальник соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда для встановлення рівня пристосування першокурсників до умов навчання у ВНЗ, авторська анкета для з'ясування мотивів вступу на обрану спеціальність, суб'єктивної оцінки студентами критеріїв адаптації та рефлексії її труднощів. З метою визначення актуальної навчальної мотивації студентів використовувалась методика вивчення мотивів навчальної діяльності (за А. Реаном, В. Якуніним). Для обробки даних констатувального дослідження було використано методи визначення середніх значень, ранжування, кореляційного та дисперсійного аналізу. Вибірку становили студенти першого курсу, майбутні учителі історії, української та іноземної мов, у загальній кількості 110 осіб.

Констатувальне дослідження засвідчило загалом сприятливу картину адаптації опитаних першокурсників до умов навчання у ВНЗ, оскільки середнє значення по вибірці адаптивності ста-

Таблиця 1

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЯВЛЕННЯ РІВНЯ АДАПТОВАНOSTІ ТА ДЕЗАДАПТОВАНOSTІ ПЕРШОКУРСНИКІВ (N=110)

Рівні	Показники (%)	
	Адаптованість	Деадаптованість
Високий	31	2
Середній	69	62
Низький	0	36

новило 133,78 бала (наближається до високого показника зі 137 балів за методикою), натомість середній рівень дезадаптованості знаходиться на позначці 62 бали, що відповідає низькому рівню (до 67 балів). Ці дані підтверджуються діапазоном розподілу рівнів адаптованості та дезадаптованості респондентів, що відображено у *табл. 1*.

Достовірність отриманих даних підтверджує встановлений обернений кореляційний зв'язок адаптованості з дезадаптованістю ($r = -0,457^{**}$, де r — значення коефіцієнта Пірсона, статистична значущість: «**» — $p \leq 0,01$; «*» — $p \leq 0,05$). Показово, що самі першокурсники більш оптимістично оцінюють ефективність своєї адаптації до умов навчання у ВНЗ, оскільки середній показник самооцінки ступеня пристосування по вибірці досягнув значення 78 %, а якість університетської освіти опитані оцінили ще вище — 90 %. Зауважимо, що самооцінка першокурсників хоча й є дещо завищеною, однак не позбавлена об'єктивності, що підтверджує зафіксований зв'язок між рівнем їх адаптованості й дезадаптованості та самооцінкою цього рівня (відповідно $r = 0,577^{**}$ та $r = -0,449^{**}$).

Встановлено також значущу кореляцію показників адаптивності студентів першого курсу з оцінкою ними якості університетської освіти ($r = 0,446^{**}$), а також взаємозв'язок оцінки якості університетської освіти з оцінкою рівня пристосування ($r = 0,362^*$). Принагідно зазначимо, що помилковий вибір професії девальвує якість отримуваної освіти в очах першокурсників, що підтверджується встановленою оберненою кореляцією між негативним ставленням до професії й оцінкою якості університетської освіти ($r = -0,367^{**}$).

За даними тестування, більшість опитаних нами студентів в цілому засвідчили середній рівень показників адаптованості та дезадаптованості, що підтверджує тезу Л. Подоляк та

В. Юрченка про наявність суттєвих складнощів адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ (Подоляк Л.Г., Юрченко В.І., 2008, с. 65). Засобами анкети нами було встановлено, які проблемні аспекти пристосування до навчання у ВНЗ найбільш дошкуляють опитаним. Найчастіше фігурував внутрішній фактор, зокрема недостатні вміння самоорганізації та самоконтролю. Друге місце посіло визнання першокурсниками складніших умов навчання у ВНЗ порівняно зі школою. Третю позицію рейтингу усвідомлюваних труднощів зайняла побутова необлаштованість (житло, харчування, сон). Фахово орієнтований фактор пристосування — негативне ставлення до обраної професії — обіймає четверту позицію, а соціальні чинники, зокрема проблеми у стосунках з одногрупниками та несприятливе ставлення викладачів, зайняли п'яте та шосте місце відповідно. Загальні дані ранжування проблемних аспектів пристосування першокурсників до навчання у ВНЗ відображено у *табл. 2*.

Застосування дисперсійного аналізу дозволило зафіксувати вплив рефлексії першокурсниками проблем їх навчання у ВНЗ на оцінку ступеня пристосування до нового статусу студента. Так, встановлено, що найбільш значущими чинниками самооцінки ступеня пристосування опитаних до вищої школи є недостатні вміння самоорганізації та самоконтролю ($F = 4,024^*$), а також складні умови навчання у ВНЗ ($F = 3,448^*$, де F — значення коефіцієнта Фішера, статистична значущість: «**» — $p \leq 0,01$; «*» — $p \leq 0,05$). Також впливовими є негативне ставлення до обраної професії ($F = 3,127^*$) та проблеми у стосунках з одногрупниками ($F = 3,081^*$).

Як зазначає вітчизняна дослідниця В. Демченко, значну роль в оптимізації процесу психологічної адаптації першокурсників на ранніх етапах навчання відіграє їхня самосвідомість. На момент вступу до ВНЗ у школя-

Таблиця 2

РЕЗУЛЬТАТИ РАНЖУВАННЯ ТРУДНОЩІВ ПРИСТОСУВАННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ (N=110)

Перелік труднощів	Середнє значення (у балах)	Рейтингова позиція
Недостатні вміння самоорганізації та самоконтролю	2,42	1
Складні умови навчання у ВНЗ	1,89	2
Побутова необлаштованість	1,29	3
Негативне ставлення до обраної професії	1,02	4
Проблеми у стосунках з одногрупниками	0,69	5
Несприятливе ставлення викладачів	0,62	6

рів уже сформовані особливості самосвідомості і «Я-концепції», що виражаються в усвідомлюваній самооцінці, неусвідомлюваному прийнятті себе, типі «Я-концепції», рівні домагань і певних розбіжностях між реальним та ідеальним «Я» (Демченко В.А., 2006, с. 13). Підтверджуючи тезу автора, зазначимо, що нами встановлено багатоплановий взаємозв'язок пропедевтичної самооцінки фахової придатності з мотивами професійного вибору. Так, пропедевтична самооцінка прямо корелює з покликанням ($r = 0,436^{**}$) та з інтересом до роботи з дітьми ($r = 0,506^{**}$). Цей взаємозв'язок створює позитивні засади для подальшого здобуття професії вчителя, що підтверджується виявленням кореляції між пропедевтичною самооцінкою фахової придатності опитаних та їх актуальним ставленням до майбутньої професії. Зокрема, пропедевтична самооцінка прямо корелює з такими позитивними ставленнями до майбутньої професії, як інтерес ($r = 0,445^{**}$) і натхнення ($r = 0,313^*$), водночас маючи обернений зв'язок з байдужістю ($r = -0,496^{**}$) та відразою ($r = -0,337^*$).

Перевіряючи припущення про вплив мотивів вступу опитаних до ВНЗ на їх пристосування до умов навчання у вищій, ми зафіксували вже традиційний рейтинг чинників, описаний попередніми дослідниками. Зокрема, аналіз результатів дослідження психолога Д.В. Жуїної дає можливість говорити про те, що у студентів першого курсу домінуючими цілями є «отримання хорошої освіти» (30 %), «саморозвиток і самовдосконалення» (26,6 %), менш значущою метою виступає «досвід» (10 %), «професіоналізм і кар'єрне зростання» (10 %) (Жуїна Д.В., 2015, с. 103).

За даними нашого дослідження, серед мотивів вступу у ВНЗ домінувало прагматичне бажання респондентів отримати вищу освіту, другу позицію посіло прагнення вдосконалити знання науки (історії, філології), на третьому місці фігурувала відносна «легкість» вступу на педагогічну спеціальність, далі згадувались настанови близьких. Мотиви, які є найбільш сприятливими для здобуття студентами обраної спеціальності, як-от покликання та інтерес до роботи з дітьми, посіли останні позиції в рейтингу (п'яту та шосту відповідно), що відображає їх низьку значущість. Пом'якшити ситуацію може виявлений нами факт відсутності значущої кореляції між мотивами вступу молодих людей до ВНЗ та рівнем їх адаптованості та дезадаптованості. Пояснити цей факт можемо переважанням не фахово орієнтованих, а більш загальних соціально-психологічних потреб першокурсників, пов'язаних з пристосуванням до нової соціальної ролі студента. Зауважимо також, що уявлення опитаних про майбутню професію вже піддалися трансформації позитивного характеру, що підтверджується результатами дослі-

дження актуального ставлення першокурсників до майбутньої професії, де переважають інтерес та захоплення.

Застосування дисперсійного аналізу засвідчило впливовість байдужості як ставлення першокурсників до майбутньої професії на виникнення їх дезадаптованості ($F = 2,280^*$).

Вагомим аспектом нашого дослідження стало виявлення впливу мотивів навчання першокурсників на рівень їх адаптованості та дезадаптованості до умов навчання у вищій школі. Ранжування зафіксувало домінування інтелектуального мотиву навчальної діяльності першокурсників, за ним фігурує прагматичне бажання отримати диплом, третє місце посіло прагнення забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності. Така картина провідних мотивів навчання першокурсників відображає суперечливий характер початку їх професіоналізації. Зведені дані ранжування навчальної мотивації опитаних першокурсників наведено у *табл. 3*.

Застосування кореляційного аналізу відобразило стійкі взаємозв'язки рівня адаптованості опитаних першокурсників з низкою мотивів їх навчання. Так, виявлено пряму кореляцію між рівнем адаптованості студентів та їх інтелектуальними спонуками, як-от прагнення набутти глибоких і міцних знань ($r = 0,423^{**}$), бажання отримати інтелектуальне задоволення ($r = 0,320^*$). Зафіксовано взаємовплив адаптованості та прагматичної мотивації: отримувати стипендію ($r = 0,350^{**}$), постійно бути готовим до занять ($r = 0,351^{**}$) та не занедбувати вивчення навчальних предметів ($r = 0,310^*$). Цей вплив підтверджується також наявністю оберненої кореляції між показниками дезадаптованості, бажанням успішно навчатися ($r = -0,304^*$) та прагненням бюджетників отримувати стипендію ($r = -0,304^*$).

Фігурує й пряма кореляція рівня адаптованості першокурсників із соціально орієнтованими мотивами їх навчання, а саме: прагнення не відставати від одногрупників ($r = 0,367^{**}$) та заробити повагу батьків ($r = 0,355^{**}$). Натомість дезадаптованість має обернену кореляцію з прагненням заслужити повагу викладачів ($r = -0,327^*$).

Встановлено також пряму кореляцію бажання респондентів стати висококваліфікованими фахівцями з рівнем їх адаптованості ($r = 0,312^*$) та обернену — з показником дезадаптованості ($r = -0,287^*$). Цей же професійно орієнтований мотив навчання першокурсників пов'язується з їхньою самооцінкою рівня пристосування до вищої школи ($r = 0,282^*$). Водночас самооцінка студентами першого курсу рівня пристосування до навчання у ВНЗ найбільш корелює з прагненням набутти глибоких і міцних знань ($r = 0,437^{**}$) та отримувати інтелектуальне задоволення ($r = 0,321^*$).

РЕЗУЛЬТАТИ РАНЖУВАННЯ МОТИВІВ НАВЧАННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ (N=110)

Мотив	Середнє значення (у балах)	Рейтингова позиція
1. Стати висококваліфікованим фахівцем	5,71	5
2. Отримати диплом про вищу освіту	5,96	2
3. Успішно навчатися та скласти заліки та іспити	5,53	9
4. Отримувати стипендію	5,65	6
5. Набути глибоких і міцних знань	5,98	1
6. Постійно бути готовим до занять	4,78	11
7. Не занедбувати вивчення навчальних предметів	5,38	10
8. Не відставати від одногрупників	5,55	8
9. Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	5,85	3
10. Виконувати педагогічні вимоги	4,71	12
11. Досягнути поваги викладачів	5,56	7
12. Бути прикладом для одногрупників	4,47	13
13. Заробити повагу батьків	5,76	4
14. Уникнути покарання й осуду за погане навчання	4,11	14
15. Отримувати інтелектуальне задоволення	5,76	4

Дисперсійний аналіз також показав, що мотив отримання стипендії є найбільш впливовим чинником дезадаптованості ($F = 10,442^{**}$), однак це стосується лише студентів бюджетної форми навчання. Також впливовими чинниками виникнення дезадаптованості є прагнення отримати інтелектуальне задоволення ($F = 3,616^{**}$) та мотив набуття глибоких і міцних знань ($F = 2,581^*$).

Висновки. Отже, теоретичний аналіз наукових джерел підтвердив вагомість впливу процесів адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ на ефективність їх навчально-професійної діяльності та фахової підготовки загалом. Встановлено, що адаптація охоплює різні сфери діяльності та взаємин першокурсників і зумовлюється взаємопов'язаною дією зовнішніх (організація навчально-виховного процесу, стилі педагогічної взаємодії викладачів, управлінська робота кураторів) та внутрішніх чинників (професійне самовизначення, «Я-концепція», розумовий розвиток, волюва саморегуляція тощо) з переважанням останніх.

Емпіричне дослідження виявило домінування середнього рівня адаптованості та дезадапто-

ності у студентів першого курсу, що здобувають педагогічні спеціальності. Водночас суб'єктивна оцінка першокурсниками свого рівня пристосування до вищої школи тяжіє до високих показників, а найбільш поширеними труднощами, на думку респондентів, є недостатні вміння самоорганізації та самоконтролю, а також складніші умови навчання у ВНЗ порівняно зі школою.

Не встановлено значущості впливу мотивів вступу до ВНЗ на рівень адаптованості й дезадаптованості першокурсників, однак мотивація їх навчання впливає на ефективність пристосування до вищої школи. Для більшості опитаних вагомими чинниками адаптації є інтеграція пізнавальної, соціально та професійно орієнтованої мотивації навчально-професійної діяльності. Має місце і зворотний зв'язок — ефективність адаптації впливає на актуалізацію певних навчальних мотивів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ на процеси їх індивідуалізації й інтеграції як етапу професіогенезу в умовах фахової підготовки.

ДЖЕРЕЛА

1. Герасімова Н.Є. Внутрішньоособистісні конфлікти в процесі соціальної адаптації студентів до умов вищих навчальних закладів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Н.Є. Герасімова. — К., 2004. — 227 с.
2. Демченко В.А. Самосвідомість як фактор психологічної адаптації першокурсників до навчальної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / В.А. Демченко. — Х., 2006. — 19 с.
3. Литвинова Л.В. Психологічні механізми подолання дезадаптаційних переживань студентів-першокурсників : автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Л.В. Литвинова. — К., 2004. — 17 с.
4. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация выпускников педагогического вуза : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / А.Г. Мороз. — К., 1983. — 430 с.
5. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. — К. : Каравела, 2008. — 351 с.
6. Zhuina D. Psychological Akmeological Diagnostics of Career Orientation of the Individual Subjects of Educational Environment. Recent Studies of Social Sciences. — 2015. — P. 101–111. — DOI: 10.5281/ZENODO.

REFERENCES

1. Herasimova N.Ye. Vnutrishnioosobystisni konflikty v protsesi sotsialnoi adaptatsii studentiv do umov vyshchikh navchalnykh zakladiv [Intrapersonal Conflicts in Process of Students' Social Adaptation to Conditions in Higher Educational Establishments] : dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / N.Ye. Herasimova. — K., 2004. — 227 s. (Ukrainian).
2. Demchenko V.A. Samosvidomist yak faktor psykholohichnoi adaptatsii pershokursnykiv do navchalnoi diialnosti [Self-consciousness as a Factor of First Year Students' Psychological Adaptation to Educational Activity] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : spets. 19.00.07 "Pedahohichna ta vikova psykholohiia" / V.A. Demchenko. — Kh., 2006. — 19 s. (Ukrainian).
3. Lytvynova L.V. Psykholohichni mekhanizmy podolannia dezadaptatsiinykh perezhyvan studentiv-pershokursnykiv [Psychological Mechanisms of Coping Disadaptation Experience by First Year Students] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : spets. 19.00.07 "Pedahohichna ta vikova psykholohiia" / L.V. Lytvynova. — K., 2004. — 17 s. (Ukrainian).
4. Moroz A.G. Professionalnaia adaptatsiia vypusknikov pedagogicheskogo vuza [Professional Adaptation of Graduates of Higher Pedagogical Establishment] : dis... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / A.G. Moroz. — K., 1983. — 430 s. (Russian).
5. Podoliak L.H. Psykholohiia vyshchoi shkoly [Psychology of Higher Education]: pidruchnyk / L.H. Podoliak, V.I. Yurchenko. — K. : Karavela, 2008. — 351 s. (Ukrainian).
6. Zhuina D. Psychological Akmeological Diagnostics of Career Orientation of the Individual Subjects of Educational Environment. Recent Studies of Social Sciences. — 2015. — P. 101–111. — DOI: 10.5281/ZENODO.18086 (English).

Столярчук О.А.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АДАПТАЦИИ ПЕРВОКУРСНИКОВ К УСЛОВИЯМ ОБУЧЕНИЯ В ВУЗЕ

В работе освещены результаты теоретического анализа проблемы адаптации первокурсников к условиям обучения в вузе. Сделан акцент на полидетерминированности процесса приспособления студентов первого курса к новому социальному статусу студента и влиянии уровня адаптированности на успешность профессионального обучения и профессионального становления личности. Проанализированы результаты констатирующего исследования влияния мотивов поступления и профессионального обучения первокурсников на уровень их адаптированности и дезадаптированности. Раскрыто содержание рефлексии студентами первого курса трудностей их приспособления к обучению в высшей школе.

Ключевые слова: адаптация, адаптированность, адаптация первокурсников, дезадаптированность, мотивы обучения, студенты, профессиональное обучение.

Stoliarchuk O.A.

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF FIRST YEAR STUDENTS' ADAPTATION TO STUDY CONDITIONS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Stage of professional training has the essential role in the process of person's professional evolvement. Matriculation of a young person to higher education establishment accompanies with significant reconstruction of activity, transformation of values and self-perspective which require adaptive processes. At the same time successful accommodation to new social status as being student influences the efficiency of inclusion into profession. Theoretical analysis of learned treatises testifies that adaptation embraces different areas of activities and intercommunication of first year students and is determined by interrelated activity of external and internal factors with predominance of the last mentioned ones.

Empirical study found out predominance of average level of adaptedness and disadaptation among first year students who obtain pedagogical major. In the meantime subjective assessment by first year students their level of accommodation to higher education was biased towards high rates and the most common difficulty, according to the opinion of surveyed, is insufficient skills of self-organization and self-control together with more difficult conditions of studying in higher education establishment in compare with school. It was detected that unfavorable relationship between student and groupmates and professors may provoke student's disadaptation, however support of parents and their approval of professional choice facilitate first year student's accommodation to higher education establishment.

The significance of motives for matriculation to higher educational establishment on level of adaptedness and disadaptation was not found out how ever motivation of their studying has essential impact on efficiency of accommodation to higher education. For the majority of surveyed essential factors of adaptation is an integration of cognitive, social and profession-oriented motivation of education and professional activity. There is a feedback link as eth efficiency of adaptation influences actualization of certain education motives.

Key words: adaptation, adaptedness, adaptation of first year students, disadaptation, motives of studying, students, professional training.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2016

Прийнято до друку 12.02.2016